

Ο Ματσίνι ισχυρίζεται ότι εμείς οι υλιστές είμαστε άθεοι. Δεν έχουμε να αντιτείνουμε τίποτε σ' αυτό, διότι είμαστε όντως άθεοι, και περηφανευόμαστε γι' αυτό, όσο είναι επιτρεπτή η περηφάνια σε άτομα που σαν τα κύματα σηκώνονται για μια στιγμή κι ύστερα χάνονται στον πλατύ συλλογικό ωκεανό της ανθρώπινης κοινωνίας.

Μπακούνιν

Είναι μεγάλη χαρά γι' αυτούς που εμπνέονται από την αντιεξουσιαστική σκέψη να βλέπουν στις προθήκες των βιβλιοπωλείων την ελληνική μετάφραση της επιμελημένης έκδοσης του Μπακούνιν από τον Μαξίμοφ, πολύ περισσότερο δε, όταν η μετάφραση έχει γίνει από τον έμπειρο μεταφραστή Ζήση Σαρίκα, και η έκδοση είναι προσεγμένη και καλαίσθητη. Το συγκεκριμένο βιβλίο αποτελεί μετάφραση του πρώτου μέρους (θα ακολουθήσουν τα υπόλοιπα τρία σε ισάριθμους τόμους) από την κλασική του Γκριγκόρι Πέτροβιτς Μαξίμοφ (1893-1950).

Στο συγκεκριμένο τόμο περιλαμβάνονται κείμενα του Μπακούνιν που απηχούν τις φιλοσοφικές του αντιλήψεις για το ιστορικό γίνεσθαι, την επιστήμη, τη θρησκεία και την ηθική. Αν και η σκέψη του Μπακούνιν δεν παρουσιάζει τόσο μεγάλο φιλοσοφικό ενδιαφέρον όσο αυτή του Κροπότκιν, είναι σίγουρα πρωτότυπη και ριζοσπαστική για την εποχή.

Ο Μπακούνιν, αν και έζησε στην εποχή κατά την οποία ο απόηχος της βιομηχανικής επανάστασης υπήρξε ισχυρός, ήταν αρνητικός ως προς την εξουσία που πρέπει να έχει η επιστήμη στην κοινωνική ζωή. Πίστευε ότι οι επιστήμονες πρέπει να συγκεντρωθούν στο έργο τους, δίχως να επιζητούν κοινωνικά προνόμια που θα τους επιτρέψουν να ασκούν εξουσία. Παρ' όλα αυτά, επιδοκίμαζε την επικρατούσα άποψη της εποχής του ότι ο άνθρωπος οφείλει να υποτάξει τη φύση. Βέβαια, ο Μπακούνιν διέκρινε μεταξύ της εξωτερικής φύσης (από τα δεσμά της οποίας ο άνθρωπος οφείλει να απελευθερωθεί) και της καθολικής φύσης (που περιλαμβάνει όλα τα πράγματα, τα όντα και τους φυσικούς νόμους). Έτσι, οι απόψεις του Μπακούνιν για την αναγκαιότητα του μετασχηματισμού της εξωτερικής φύσης μοιάζουν πολύ με αυτές που ανέπτυξε ο Μαρξ, ήδη από τα νεανικά *Χειρόγραφα*.

Επίσης, στον τόμο του Μαξίμοφ συγκεντρώνονται κείμενα που αναδεικνύουν τον αθεϊσμό του Μπακούνιν. Ο τελευταίος υποστήριζε ότι ο άνθρωπος κατέφυγε στην ιδέα του θεού λόγω του φόβου και κατάφερε να τη συλλάβει χάρη στην αφαιρετική ικανότητα που διαθέτει. Έτσι, για τον Μπακούνιν ο θεός αποτελεί μια «απόλυτη αφαίρεση, κενή από κάθε πραγματικότητα, περιεχόμενο και καθορισμό», είναι «γυμνός και μηδαμινός όπως το ίδιο το μηδέν». Παρά τη σφοδρή επίθεση που έκανε στη θρησκεία, αναγνώρισε τον ιστορικό της ρόλο, στην έξοδο του ανθρώπου από τη ζωικότητα. Ταυτόχρονα όμως, εξέτασε τη χρήση των θρησκειών για λογαριασμό της καταπίεσης και της τυραννίας των λαών.

Στο βιβλίο αυτό, παρατίθενται επίσης οι απόψεις του Μπακούνιν για ζητήματα ηθικής. Ο Μπακούνιν αντιπαρέβαλλε την ανθρωπινότητα στην υπερβατική ηθικότητα του κράτους, που δεν είναι άλλη, από τον πατριωτισμό. Συγκεκριμένα αντιπαρέβαλλε την καθολική ιδέα της αλληλεγγύης των ανθρώπων στην κατασκευασμένη από το κράτος ηθικότητα και έχει ως απώτερο στόχο την εξυπηρέτηση των κρατικών συμφερόντων. Συνεπώς, ο πατριωτισμός αποτελεί ένα προσωπείο ηθικής, πίσω από το οποίο κρύβεται η ανάγκη για επέκταση και αυτοδιατήρηση του κράτους.

Θα ακολουθήσει η έκδοση των τριών επόμενων μερών του βιβλίου του Μαξίμοφ, που έχουν τους τίτλους «Η Κριτική της Υπάρχουσας Κοινωνίας», «Το Σύστημα του Αναρχισμού» και «Τακτική και

Μέθοδοι Πραγματοποίησης». Στο δεύτερο παρατίθενται κείμενα του Μπακούνιν για την ιδιοκτησία, την ταξική πάλη, το δίκαιο, τον πατριωτισμό και την ιστορία του κράτους. Στο τρίτο, για τη θεωρία του αναρχισμού, ενώ στο τέταρτο και τελευταίο, μεταξύ άλλων, οι απόψεις του για την λογική της επαναστατικής τακτικής και για το επαναστατικό πρόγραμμα για τους αγρότες.

Σταύρος Καραγεωργάκης, περιοδικό «Ευτοπία», τεύχος 14, Φλεβάρης 2007